

János Andrási — Parisi János

A Magyar Tudományos Akadémia 1954. február 20-án, szombaton
d.e. 11 órakor megtartott 2. számú elnökségi ülésének

J e g y z ő k ö n y v e .

Jelen voltak: Rusznyák István elnök, Osztrovszki György főtitkár,
Ligeti Lajos alelnök,

Alexits György, Erdey-Grúz Tibor, Lukács György,
Molnár Erik, Novobáztzy Károly, Straub F. Bruno
elnökségi tagok,

Németh Gyula, Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Manninger
Rezső, Maucha Rezső, Mihailich Győző osztályelnökök.

Kimentették magukat: Gombás Pál alelnök, Hevesi Gyula elnökségi tag,
Schulek Elemér és Verő József osztályelnökök.

Meghívott valamennyi napirendi ponthoz: Hanisch József, az Akadémia
Pártbizottságának titkára és Molnár Béla szerve-
zési főcsoportvezető.

A 2. napirendi ponthoz: Törő Imre akadémikus.

A 3. napirendi ponthoz: Hetényi Géza akadémikus.

N a p i r e n d:

1./ Beszámoló a január hónapban végzett munkáról.

Előadó: Osztrovszki György főtitkár

2./ Javaslat az intézetek irányításának és ellenőrzésének
módszerére.

Előadó: Törő Imre akadémikus

3./ Tájékoztató az Elnökségi Pavlov Bizottság munkájáról.

Előadó: Hetényi Géza akadémikus,
a Bizottság elnöke.

4./ A távlati tudományos terv főbb szempontjainak jóváhagyá-
sa.

Előadó: Osztrovszki György főtitkár

5./ Javaslat a Fizikus Bizottság távlati könyvkiadási tervé-
re

Előadó: Alexits György akadémikus,
a KFB titkára.

6./ Egyebek.

Rusznyák István elnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az
ülést megnyitja.

Napirend előtt felkéri Manninger Rezső és Novobáztzy Károly akadé-
mikusokat a jegyzőkönyv hitelesítésére.

112-888

Osztrovszki György főtítkárnapi rend előtt bejelenti, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a tegnapi napon R u s z n y á k István elnököt akadémiai munkája elismeréseképpen a Munka Vörös Zászló Érdemrenddel tüntette ki.

1./

Rusznayk István elnök felkéri Osztrovszki György főtítkárt, az 1954. január havi munkáról szóló beszámoló megtartására.

Osztrovszki György főtítkárnapi rend előtt az alábbiakban számol be az 1954. évi január havi munkáról.

- I. Az 1954. január 30-i elnökségi ülés határozatait teljesítettük:
1. A Magyar Enciklopédia Szerkesztőbizottságának felkérése megtörtént. Kovács Máté kinevezése folyamatban van.
  2. A Könyvtári Tanács személyi változásáról az érdekelteket értesítettük.
  3. A IV. Osztály február 25-ig átdolgozza az osztály határozati javaslatát az elnökségi ülésen felmerült szempontoknak megfelelően.
  4. Budapest keletkezése ezeréves évfordulójának megállapításával kapcsolatban hozott határozat teljesítése megtörtént.
  5. A Főbizottságok jóváhagyásáról az osztályokat értesítettük, a Biológiai Bizottság kiegészítése folyamatban van.
- II. Az elmúlt hónapban az osztályok legfontosabb feladata a félévi munkaterv, az 1954. évi ösztöndíjpályázatok elbírálása, az aspiráns-felvételek előkészítése volt.
- Az 1954. évi ösztöndíjpályázatok elbírálásával kapcsolatban a legjobb munkát a II. Osztály végezte, ahol a bizottságok megvitatták a tavalyi ösztöndíjasok munkáját és az idej jelentkezéseket. Az 1954. évi aspiránselőkészítő bizottságok megbeszélést folytattak a jelentkezőkkel. Az előzetes megbeszélések alapján az egyes osztályokon igen eltérő vélemény alakult ki. Pl. a VI. Osztályon megállapítható, hogy az idej jelentkezők minőségileg lényegesen jobbak a múlt évinél. A VII. Osztályon jelentkezők a tavalyihoz viszonyítva lényegesen gyengébbek. A megadott irányszámoktól valószínűleg szakmai megoszlás terén lesznek eltolódások.
- A II. Osztály az elmúlt hónapban a legtöbb munkát fordította főbizottsági szervezeti és személyi problémáinak kiküszöbölésére. Több bizottságnál kellett megfelelő elnököt és titkárt biztosítani.
- A III. Osztály vezetősége meglehetősen formálisan foglalkozott a Központi Fizikai Kutató Intézet és az Alkalmazott Matematikai Intézet évi jelentésével. Nem nyilvánult meg kellő bírálat az intézetek munkájára vonatkozóan, különösen a tudományos munkát és az elért eredményeket illetően. Január hónapban az Osztály egy felolvasóülést tartott.

A IV. Osztály havi vitátlésén V.T. Dimitrov bolgár vendégünk tartott előadást "A mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemelosztása a bolgár termelőszövetkezetekben" címmel. Mócsy János akadémikus bulgáriai és lengyelországi tanulmányútjának beszámolójával kapcsolatban "Lengyelországi és bulgáriai állatkórházak" címmel tartott előadást. A Biológiai és Orvosi, Kémiai és Agrártudományi Osztályok közreműködésével Gyógynövény Ankétot rendeztünk. Az ankét nem érte el célját, mert csak a gyógynövénykutatás szervezési problémáival foglalkozott és nem a gyógynövénykutatás tudományos problémáival.

Az V. Osztály bizottságai megbeszélték az 1953-as tervtémák eredményeit. A bizottságok legnagyobb része teljesen formális értékelést adott. Egyes bizottságok majdnem valamennyi akadémiai tervtémát felsorolták, mint kiemelkedő jelentőségűt. Értékesebb adatok az Élettani és Belgyógyászati Bizottságtól érkeztek. Az Osztály előkészítette az Egészségügyi Minisztérium és az MTA között lezajlott megbeszélést, amelynek alapján koordinációs bizottság jött létre a közös ügyek további intézésére.

A VI. Osztály területén a Könnyűipari Főbizottság megvizsgálta a Textilipari Kutató Intézetben folyó tudományos munkát. Megállapította, hogy az intézetben a kutatómunka jó úton halad, azonban az elért eredményeknek a gyakorlatba való átvitele terén hiányosságok vannak. Január hónapban a VI. Osztály egy felolvasóülést rendezett. A felolvasóülések számának nagyfokú esőkenésével kapcsolatban az osztályvezetőség felhívta a főbizottságok elnökeit, hogy gondoskodjanak a már nyilvánosságra hozható tudományos eredmények előadások keretében történő publikálásáról.

A VII. Osztály területén a Szervetlen és Analitikai Bizottság január havi ülésén vitát rendezett az 1953. év folyamán megjelent analitikai kémiai vonatkozású könyvek felett. A "Kolorimetriás analízis" c. könyv vitája élénk és sokoldalú volt és a problematikus kérdéseket sikerült tisztázni.

A Szerves Kémiai Bizottság az ELTE Szerves Kémiai Intézetének munkáját ellenőrizte. Kiemelkedő jelentőségűek Bruckner akadémikusnak és munkatársainak fehérjészerű anyagok finomabb szerkezetére vonatkozó megállapításai.

III. Külföldi vendégeink.

Megérkezett N.P. Tatarenko szovjet szaktanácsadó, pszichiáter, a charkovi egyetem professzora.

Li Szin Qi vegyész, a Koreai Tudományos Akadémia tagja, az Akadémia Természettudományi Intézetének vezetője.

Kim In Szik fémkohász, a Koreai Tudományos Akadémia levelező tagja és Műszaki Intézetének vezetője.

Teschel Horst és Ernst Leviczki, a drezdai Műszaki Főiskola rektora és tanára Mihailich Győző akadémikus részére átadták a diszdoktori oklevelet.

Kiutazások.

Renner János, Komáromi István és Faosinay László geofizikusok NGKT vonalon Lengyelországba utaztak egy hónapos tanulmányutra.

Sándor Ferenc aspiráns, matematikai gépek tanulmányozására 1 hónapra NGKT vonalon Csehszlovákiába utazott.

A Német Demokratikus Köztársaságban, Lipcsében tartott Pavlov Kongresszusra 4 tagú delegáció utazott ki: Hetényi Géza akadémikus, Lisák Kálmán levelező tag, Nyiró Gyula professzor és Madarász István aspiráns.

Geleji Sándor akadémikus NGKT vonalon kéthetes tanulmányutra ment Csehszlovákiába, ahol a különböző hengerműveket tanulmányozta.

Szokolszky István pedagógus kéthónapos tanulmányutra utazott a Szovjetunióba.

Pál Lénárd kandidátus résztvett a Leningrádban megtartott kongressuson, melynek tárgya ferromágneses félvezetők kérdése volt.

Török Tibor a Német Demokratikus Köztársaságba utazott a kultúregymény vonalán tanulmányutra.

--- --

Az Akadémia Elnöksége hozzájárult ahhoz, hogy az év folyamán az alábbi nyugati kongresszusokon vegyünk részt:

Kalevala Ünnepek Finnországban
Cambridge-i Lumineszcencia Kongresszus
Poincaré Ünnepek Párisban
Kémiai Társaság Konferenciája Zürichben.
Párisi Botanikai Kongresszus
Zürichi Tudományfilozófiai Kongresszus.

--- --

A Műszaki Egyetem ~~Műszaki~~ Tagozatának szervezését végző V.O. Arutjumev szovjet professzor a Méréstechnikai és Automatizálási Főosztások felkérésére bekapcsolódott a bizottságok munkájába. Közreműködése máris igen hatékonynak bizonyult.

--- --

Az elkövetkező időben az osztályok legfontosabb feladatai:

- 1./ Az 1954. évi aspiránsviztételek befejezése
- 2./ Debrecenben akadémiai napok rendezése
- 3./ Nagygyűlés előkészítése

--- --

Bejelentések.

Bóka László levelező tag 1954. február hó 15-én "Ady szimbolizmusa" címmel megtartotta székfoglalóját.

--- --

A Magyar Szovjet Barátsági hónap alkalmával az Elnökség részére hangversenyjegyeket biztosítottunk. A programot az Elnökség tagjai írásban megkapják. Kérjük, hogy a program kézhezvételétől számított 24 órán belül jelentsék be igényüket Ránki Józsefnél.

Az Elnökség tagjai a fõtitkári beszámolót az alábbi kiegészítésekkel fogadják el:

- Határozat:**
1. A Tudományos Minõsítõ Bizottság figyelmét fel kell hívni arra, hogy az itt dolgozó szovjet professzorok mellé olyan aspiránsokat osszanak be, akik a késõbbiek folyamán az egyetemen oktatómunkát fognak végezni.
  2. A Tudományos Minõsítõ Bizottság még ebben az évben számoljon be eddigi munkájáról az Elnökség elõtt, feltárva azokat az elvi problémákat, amelyek megoldásában az Elnökség segítségére lehet a TMB-nek.

2./ Javaslat az intézetek irányításának és ellenõrzésének módszerére.

Törõ Imre akadémikus kiegészítésként a javaslatához elmondja, hogy az intézetek irányítása és ellenõrzése terén rendet kell teremteni addig is, amíg megfelelõ számú kutatóintézettel és az egyes osztályokon elégendõ számú akadémikussal fogunk rendelkezni.

Fogarasi Béla osztályelnök elmondja, hogy a Szovjetunióban a Tudományos Tanácsoknak igen nagyfontosságú funkcióik vannak. A disszertáció megvédése és szavazások lebonyolítása a Tudományos Tanács hatáskörébe tartozik. Ha ebben a kérdésben nem is mindenütt tudjuk követni a szovjet példát, törekednünk kell arra, hogy az intézetek perspektivikus fejlõdésével számoljunk.

Lukács György felhívja a figyelmet arra, hogy a gyakorlat és elmélet kapcsolatának helytelen felfogása következtében tudományos intézeteink legnagyobb része üzemi laboratóriumok munkáját végzi. Az Akadémia tudományos intézeteinek feladata azoknak a nagy, perspektivikus kérdéseknek a megoldása, amelyek a gyakorlatra nézve nagy fontossággal bírnak. Javasolja különválasztani és meghatározni mind az intézetek Tudományos Tanácsainak, mind az osztály Fõbizottságainak hatáskörét, mert funkcióik igen gyakran megegyeznek. Helyesnek tartaná, ha a Fõbizottság az illetõ területén folyó munka koordinálásával, a Tudományos Tanács pedig az intézet belsõ ügyeivel foglalkoznék.

Alexits György akadémikus a fõbizottságok szerepét a mai helyzetben igen fontosnak tartja. A bizottságok a szakma legjobb szakembereibõl állnak. Hamarabb képesek felismerni az esetleg mutatkozó hibákat, mint a Tudományos Tanács, amelynek fõfeladata a kutatási tervfeladatok megoldása. Elengedhetetlen azonban az, hogy az osztályvezetõség évente egyszer alaposan vitassa meg az intézet munkáját.

Manninger Rezsõ akadémikus szükségesnek tartja, hogy az egyes intézetek munkáját akadémikusok ellenõrizzék, mint a Tudományos Tanács tagjai. A Tudományos Tanács elnöke csak abban az esetben legyen az intézet vezetõje, ha olyan nagyképzettségû intézetvezetõrõl van szó, aki alkalmas erre a funkcióra. Az intézetvezetõ minden körülmények között legyen azonban tagja az illetékes Fõbizottságnak.

Rusznayk István elnök összefoglalójában hangsúlyozza, arra kell törekednünk, hogy valóban a Tudományos Tanács legyen a szakterület főbizottsága. Az osztályvezetőség felé az intézet igazgatója felelős, de a tudományterület problémájával a Tudományos Tanács foglalkozzék, amelyben összetételénél fogva képes erre. Ahol a Tanács erre még nem alkalmas, ott fenn kell tartani a jelenlegi helyzetet, azaz a bizottságok közreműködését.

Határozat: 1. Az Akadémia Elnöksége vizsgálja meg az intézeteket abból a szempontból, hogy alkalmasak-e a szakterületen folyó disszertáció megvédésére megszervezésére és lebonyolítására.

2. Az osztályok akadémiai témáikat úgy állítsák össze, hogy tartalmazzák a szakma legfontosabb elméleti kérdéseit.

3. Törő Imre akadémikus a vita folyamán javasolt stílusi változtatásokat vegesse keresztül javaslatán és dolgozza bele az ülesen elhangzott határozatokat. A módosított tervezetet szétküldjük az Elnökség tagjainak.

Felelős: Törő Imre akadémikus

3./ Tájékoztató az Elnökségi Pavlov Bizottság munkájáról.

Hetényi Géza akadémikus a Bizottság elnöke kiegészítésképpen elmondja, hogy a pavlovi szellem elterjedése kielégítőnek mondható, különösen orvosi, élettani és klinikai vonalon. A Pavlov Bizottság működése következtében rövid időn belül Szegeden, Debrecenben és egy újabb pesti intézetben megindulnak a pavlovi kutatások. Rosszul áll azonban a munka a pedagógia területén és itt szükségük volna az Elnökség, valamint fiatal pedagógusok segítségére.

Lukács György akadémikus véleménye szerint a pavlovi pedagógia előbbrevitelét nagymértékben elősegítené egy szovjet pszichológus professzor meghívása.

Fogarasi Béla akadémikus felhívja a figyelmet a pszichiátriai kutatások fontosságára, valamint arra, hogy a pavlovi tanókkal összefüggésben nyelvészeinknek is foglalkozniuk kell a második jelzőrendszerrel.

Straub F. Brunó akadémikus javasolja, hogy Tatarenko elvtársnőt kérje föl a Pavlov Bizottság állandó részvételre, aki pszichiátriai kérdésekben segítséget tud nyújtani.

Rusznayk István elnök összefoglalásként megállapítja, hogy a beszámoló - bár rámutat a kezdeti nehézségekre - a munka megindulását tükrözi. A pedagógiai kutatásokhoz a pszichológia és pszichiátria láncszemén keresztül juthatunk, ebben nagy segítséget nyújthat Tatarenko professzor közreműködése.

Határozat: 1. Elnökség a Pavlov Bizottság beszámolóját elfogadja az abban foglalt főfeladatokkal együtt. A főfeladatokat az alábbiakkal egészíti ki:

- 6./ A Bizottság az általános irányításon kívül konkrét tudományos feladatokat tűzön ki és azok végrehajtását ellenőrizzé.
- 7./ A Bizottság a pavlovi kutatások alapfeltételeinek biztosítására dolgozzon ki ütemtervet.
2. Az Akadémia Elnöksége hívjon meg egy szovjet pszichológus szaktanácsadót.
3. Elnökség felkéri a Bizottságot, hogy a pedagógia, pszichológia és pszichiátria területére különös gondot fordítson.
4. A Nyelvtudományi Főbizottság tegyen javaslatot, kit tart alkalmasnak arra, hogy pavlovi vonalon az általános nyelvészetet képviselje és a Pavlov Bizottság egyes ülésein szakértőként megjelenjen.
5. A Bizottság kérje fel Tatarenko elvtársnót a Bizottságban való állandó részvételre.
6. Az Elnökség június havi ülésén tűzze ismét napirendre a Pavlov Bizottság kérdését és erre az ülésre Tatarenko elvtársnót hívja meg.

4./ A távlati tudományos terv főbb elvi szempontjai.

Rusznayk István elnök bejelenti, hogy a "Távlati tudományos terv főbb elvi szempontjai"-nak III. fejezete az ülésen szétosztott anyag szerint kiegészítést nyert, mert szükségesnek mutatkozott a mezőgazdaság területén meglévő feladatok konkretizálása.

Osztrovszki György főtitkár a IV. fejezet második mondatának következő módosítását javasolja:

"Szocialista iparunk területén olyan iparágak fejlesztését kell elsősorban támogatnunk, amelyek a hazai és a baráti államokból biztosítható nyersanyagbázisok felhasználását helyezik előtérbe."

Lukács György elnökségi tag félreérthetőnek tartja az I. fejezet harmadik bekezdésének fogalmazását, mely szerint:

"A dialektikus és történelmi materializmus elméletével fel kell fegyverezni a tudományok művelőit és az egyes tudományokkal való szoros együttműködésben filozófiai kutatásokat folytatni, melyeknek célja a szocialista építés tapasztalatainak általánosítása."

Javasolja ennek a résznek átdolgozását úgy, hogy ez legyen a filozófiai kutatások egyik fontos feladata.

A IV. fejezettel kapcsolatban megjegyzi, hogy itt hasznosítani kell a legutóbbi elnökségi ülésen felmerült azon szempontot, hogy az Agrár-tudományok Osztálya és a Kezleti Tudományok Osztályának egymáshoz való viszonya nem kielégítő.

Javasolja továbbá valamennyi területen érvényesíteni azt a szempontot, hogy minden kérdés, minden téma feltevésénél az ország és a fogyasztók érdekeit vegyék figyelembe.

Fogarasi Béla osztályelnök az Elnökség figyelmébe ajánlja azt az anyagot, amelyet a Német Demokratikus Köztársaság készített az ottani öt-éves tervhez.

Rusznayk István elnök indítványozza a benyújtott tervezetnek "tervjavaslat" elnevezését.

Németh Gyula osztályelnök kéri helyesbiteni az I. szakasz utolsóelőtti bekezdését a következőképpen:

"Foglalkozni kell azokkal a határokat, amelyek a szépirodalom nyelvvel, a beszéd kultúrájával, a nyelv történetével, a nép történetével összefüggésben vannak."

Határozat: Elnökség a távlati tudományss tervjavaslat főbb elvi szempontjait az elhangzott módosításokkal kiegészítve jóváhagyja.

Felelős: Osztrovszki György főtitkár.

5./ Javaslat a Fizikus Bizottság távlati könyvkiadási tervére.

Alexits György a KFB titkára Elnökség elé terjeszti a Fizikus Bizottság távlati könyvkiadási tervét és egyben felhívja a figyelmet a nyugati könyvek fordításánál felmerülő szerzői jog fizetésének valutáris nehézségeire.

Határozat: 1. Elnökség a benyújtott Fizikus Bizottság távlati könyvkiadási tervéből kiadásra elfogadja

- a./ magyar szerzők műveit,
- b./ szovjet szerzők műveit,
- c./ F.Kohlrausch: Gyakorlati fizika I.-II.kötetét /Praktische Physik I-II/.

2. Elnökség kérje fel a Fizikus Bizottságot, hogy a tervben szereplő többi művet rangsorolja abból a szempontból, hogy anyagi lehetőség szerint milyen sorrendben kívánja azokat kiadni.

Felelős: Alexits György, a KFB titkára.

6./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottságának 1954. I. félévi munkaterve.

Határozat: Elnökség a Magyar Tudományos Akadémia Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottságának előterjesztett 1954. I.félévi munkatervét jóváhagyja.

Felelős: Alexits György, a KFB titkára.

7./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottságának javaslata a könyvek lektorálására vonatkozólag.

Alexits György, a KFB titkára Elnökség elé terjeszti a Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottság javaslatát a könyvek lektorálására vonatkozólag.

Határozat: Elnökség a Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottság könyvek lektorálására vonatkozó javaslatát jóváhagyja.

Felelős: Alexits György, a KFB titkára.

8./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottságának tervmódosítási javaslatai.

Határozat: 1./ Elnökség a következő tervmódosításokat hagyja jóvá:

a./ a III.Osztály tervéből a szerző kívánságára a KFB törölje

Jánossy Lajos: Kozmikus sugárzás c. könyvét.

b./ a VI.Osztály tervében szereplő

"Magyarország hidrológiája" c.könyvsorozat III. és "Magyarország gyógyvizei" c. mű hamarabb jelenhet meg, mint a "Földalatti vizek" c.mű II. kötete.

2./ A Fizikus Bizottság vizsgálja meg, hogy a távlati könyvkiadási tervben szereplő

Jánossy Lajos: Ütközések statisztikája és Kozmikus sugárzás

c. művek kiadása nem teszi-e feleslegessé

Mott-Massey: Az atomi ütközések elmélete

c. könyv kiadását.

Felelős: Alexits György, a KFB titkára.

K.m.f.t.

A jegyzőkönyv hiteles:

Manninger Rezső s.k.
akadémikus

Novobátczy Károly s.k.
akadémikus